

Ocena znaczenia finansowych instrumentów wspierania, stosowanych w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej

<https://doi.org/10.33141/po.2011.78.13>

Maciej Woźniak

Przeгляд Organizacji, Nr 7/8 (858/859), 2011, ss. 58-61
www.przeглядorganizacji.pl
Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa (TNOiK)

Wprowadzenie

Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) odgrywają istotną rolę w rozwoju gospodarczym krajów Unii Europejskiej (UE), gdyż stanowią ważne źródło wzrostu gospodarczego, przyczyniają się do łagodzenia nierównowagi na rynku pracy oraz wykorzystania miejscowych czynników produkcji. Mając na uwadze rolę MŚP w gospodarce kraju, niezbędne jest zapewnienie im możliwości funkcjonowania i rozwoju. Według opinii specjalistów, mimo funkcjonowania różnych programów, których zadaniem jest wspieranie rozwoju MŚP w Polsce, przedsiębiorstwa te wskazują na wiele barier w ich rozwoju, będących efektem niedociągnięć w zakresie polskich rozwiązań prawnych^{*)}.

Celem artykułu jest analiza i ocena znaczenia finansowych instrumentów wsparcia, jaką przypisują im małe i średnie przedsiębiorstwa. Dotyczy to zarówno rozwiązań, które już funkcjonują w Polsce, jak i stosowanych dotąd jedynie w innych krajach UE. Należą do nich:

- instrumenty ułatwiające dostęp do kapitału własnego ze źródeł wewnętrznych, m.in. instrumenty podatkowe oraz ze źródeł zewnętrznych, m.in. fundusze podwyższonego ryzyka;
- instrumenty ułatwiające dostęp do kapitału obcego, m.in. pożyczki i gwarancje.

Metodologia badania i charakterystyka ankietowanych małych i średnich przedsiębiorstw

Badanie przeprowadzono metodą kwestionariusza ankietowego w okresie czerwiec–lipiec 2009 r. na grupie 26 firm z województwa małopolskiego. W celu uzyskania wiarygodnych informacji do badania wybrano MŚP, które otrzymały wsparcie w formie dotacji w latach 2004–2006. Badani przedsiębiorcy, korzystając z własnej wiedzy i doświadczenia, określali znaczenie każdego instrumentu wspierania w danej fazie rozwoju firmy, jej wielkości i branży. Do wyboru mieli cztery możliwości – znaczenie: duże (ocena 3), średnie (ocena 2), małe (ocena 1) lub żadne (ocena 0). Na ankietę częściej odpowiadały przedsiębiorstwa średnie. Stanowiły one ponad połowę (53%) ankietowanych podmiotów. Kolejną grupę ankietowanych stanowiły firmy małe (35%). Najmniej liczną grupę stanowiły przedsiębiorstwa mikro (12%).

Ocena znaczenia finansowych instrumentów wspierania przez ankietowane małe i średnie przedsiębiorstwa

Odpowiedzi otrzymane od ankietowanych MŚP pozwoliły określić ocenę znaczenia finansowych instrumentów wsparcia składających się na system pomocy skierowany do tych przedsiębiorstw. Obliczono je za pomocą średniej arytmetycznej udzielonych odpowiedzi.

Tabela 1 przedstawia ocenę instrumentów podatkowych. Najwyżej zostały ocenione zwolnienia z podatku dochodowego i odliczenia inwestycyjne. Wysokie oceny uzyskały również: obniżenie stawki podatku dochodowego, ulgi podatkowe oraz zwolnienie z podatku VAT.

Większość z tych instrumentów to rozwiązania stosowane dotychczas w innych krajach UE. Ich znaczenie wraz z kolejnymi etapami rośnie. W przypadku pierwszych czterech wymienionych instrumentów pomocy ankietowane firmy uznały, że mają one największe znaczenie w fazie rozwoju oraz zmiany strategii. Zwolnienie z podatku VAT zostało natomiast uznane za najważniejsze już na etapach przedsiębiorczości i rozwoju. W kolejnych fazach jego znaczenie jednak maleje. Trochę niżej niż wymienione instrumenty zostały ocenione przyspieszone odpisy amortyzacyjne. Najniższa ocena została im wystawiona w fazie przedsiębiorczej. Następnie znaczenie tego instrumentu rośnie, zwłaszcza na etapach rozwoju i zmiany strategii. Ze wszystkich instrumentów podatkowych najmniej istotne dla ankietowanych MŚP są natomiast zwolnienia z podatku od nieruchomości.

W tabeli 2 przedstawiono ocenę dotacji dokonaną przez ankietowane MŚP. Najwyżej zostały ocenione dotacje na inwestycje oraz innowacje. Znaczenie tych pierwszych jest duże już w początkowych etapach rozwoju, zwłaszcza przy tworzeniu firmy. W przypadku sektora zaawansowanych technologii rośnie ono dalej, osiągając najwyższą ocenę w fazach rozwoju i zmiany strategii. Dla przedsiębiorstw z pozostałych branż znaczenie dotacji na inwestycje jednak stopniowo spada. Ankietowane MŚP uznały więc, że instrument ten ma większe znaczenie, z wyjątkiem etapu zakładania firmy, dla sektora zaawansowanych technologii.

Ocena dotacji na innowacje jest natomiast niska przy rozpoczęciu działalności; rośnie, osiągając

Tab. 1. Ocena znaczenia instrumentów finansowych ułatwiających dostęp do kapitału własnego – źródła wewnętrzne: instrumenty podatkowe (w skali 0–3)

Faza rozwoju przedsiębiorstwa	Wielkość firmy	Branża	Zwolnienia z podatku dochodowego	Odliczenia od podatku dochodowego	Przyspieszone odpisy amortyzacyjne	Obniżenie stawki podatku dochodowego	Ulgi w podatku dochodowym	Zwolnienia z podatku VAT	Zwolnienia z podatku od nieruchomości
Idea, pomysł	mikro	zaawansowane technologie	-	-	-	-	-	-	-
		pozostałe							
Zakładanie firmy/ rozpoczęcie działalności	mikro	zaawansowane technologie	-	-	-	-	-	-	-
		pozostałe							
Faza przedsiębiorcza	mikro, mała	zaawansowane technologie	1,9	2,1	1,5	2,0	1,8	2,1	1,6
		pozostałe		1,9	1,5			2,1	
Rozwój	mała, średnia	zaawansowane technologie	2,3	2,1	1,9	2,1	2,0	2,2	1,6
		pozostałe		2,2	1,8			2,0	
Przedsiębiorczość wewnętrzna	średnia	zaawansowane technologie	1,8	1,9	1,7	1,9	1,7	1,9	1,4
		pozostałe		2,0	1,5			1,7	
Nowe pomysły, zmiana strategii	średnia	zaawansowane technologie	2,2	2,1	1,9	2,0	1,9	1,9	1,4
		pozostałe		2,0	1,7			1,7	

Uwaga! Pogrubioną czcionką zaznaczono ocenę proponowanych instrumentów wspierania stosowanych w innych krajach UE.

Źródło: badania własne.

Tab. 2. Ocena znaczenia instrumentów finansowych ułatwiających dostęp do kapitału własnego – źródła wewnętrzne: dotacje (w skali 0–3)

Faza rozwoju przedsiębiorstwa	Wielkość firmy	Branża	Inwestycje	Innowacje	Eksport	Doradztwo	Zatrudnienie pracowników
Idea, pomysł	mikro	zaawansowane technologie	1,9	-	-	1,5	-
		pozostałe	1,6			1,4	
Zakładanie firmy/ rozpoczęcie działalności	mikro	zaawansowane technologie	1,9	1,6	1,3	1,5	1,6
		pozostałe	2,1			1,4	
Faza przedsiębiorcza	mikro, mała	zaawansowane technologie	2,0	1,8	1,5	1,3	1,6
		pozostałe	1,9				
Rozwój	mała, średnia	zaawansowane technologie	2,3	2,3	1,8	1,4	1,8
		pozostałe	1,7				
Przedsiębiorczość wewnętrzna	średnia	zaawansowane technologie	1,8	1,8	1,6	1,2	1,5
		pozostałe	1,4				
Nowe pomysły, zmiana strategii	średnia	zaawansowane technologie	2,2	2,0	1,8	1,6	1,5
		pozostałe	1,7				

Uwaga! Pogrubioną czcionką zaznaczono ocenę proponowanych instrumentów wspierania stosowanych w innych krajach UE.

Źródło: badania własne.

Tab. 3. Ocena znaczenia instrumentów finansowych ułatwiających dostęp do kapitału własnego – źródła zewnętrzne (w skali 0–3)

Faza rozwoju przedsiębiorstwa	Wielkość firmy	Branża	Pre-seed capital	Seed capital	Sieci business angels	Venture capital	Specjalny rynek giełdowy
Idea, pomysł	mikro	zaawansowane technologie	1,5	-	-	-	-
		pozostałe					
Zakładanie firmy/ rozpoczęcie działalności	mikro	zaawansowane technologie	-	1,7	1,5	-	-
		pozostałe					
Faza przedsiębiorcza	mikro, mała	zaawansowane technologie	-	-	1,7	1,4	-
		pozostałe					
Rozwój	mała, średnia	zaawansowane technologie	-	-	1,6	1,5	1,3
		pozostałe					
Przedsiębiorczość wewnętrzna	średnia	zaawansowane technologie	-	-	1,2	1,4	1,0
		pozostałe					
Nowe pomysły, zmiana strategii	średnia	zaawansowane technologie	-	-	1,6	1,5	1,5
		pozostałe					

Uwaga! Pogrubioną czcionką zaznaczono ocenę proponowanych instrumentów wspierania stosowanych w innych krajach UE.

Źródło: badania własne.

maksimum na etapie rozwoju, aby w kolejnych fazach już spadać. Niżej niż dwa wymienione instrumenty pomocy, ankietowane firmy oceniły dotacje na eksport oraz zatrudnienie pracowników. Przy zakładaniu przedsiębiorstwa i w fazie przedsiębiorczej większe znaczenie ma wsparcie przy zatrudnieniu pracowników niż przy eksporcie. Na etapie rozwoju oba instrumenty osiągają taką samą ocenę. W dalszych fazach MŚP zaczynają jednak bardziej preferować dotacje na eksport, których znaczenie utrzymuje się na wysokim poziomie, maleje natomiast zainteresowanie pomocą przy zatrudnianiu pracowników. Najniżej ze wszystkich dotacji zostały ocenione dotacje przeznaczone na doradztwo, które mają stosunkowo duże znaczenie w dwóch początkowych etapach rozwoju firmy.

Znaczenie instrumentów ułatwiających dostęp do zewnętrznych źródeł kapitału własnego dla ankietowanych MŚP, które to przedstawiono w tabeli 3, jest dość zbliżone. Dotyczy to także różnych faz rozwoju. Wyjątkami są sieci *business angels* oraz specjalne rynki giełdowe, które w fazie przedsiębiorczości wewnętrznej uzyskały wyjątkowo niską ocenę. Instrumenty, ułatwiające dostęp do zewnętrznych źródeł kapitału własnego, poza specjalnymi rynkami giełdowymi, zostały natomiast najwyżej ocenione na etapach rozwoju i zmiany strategii. Dodatkowo sieci *business angels* uzyskały najwyższą ocenę już w fazie przedsiębiorczej. Wyjątkiem są specjalne rynki giełdowe,

które w opinii ankietowanych firm odgrywają największą rolę dopiero na etapie zmiany strategii. Żaden z wymienionych instrumentów nie uzyskał jednak oceny „2” oznaczającej średnie znaczenie. Można więc stwierdzić, że badane MŚP uznały, że te instrumenty nie odgrywają głównej roli w systemie wspierania MŚP.

Najwyżej ocenione instrumenty, ułatwiające dostęp do kapitału obcego, przedstawione w tabeli 4, to pożyczki i kredyty oraz wsparcie w zakresie *leasingu*, które to dotychczas oferowane było jedynie w innych niż Polska krajach UE. Znaczenie tych pierwszych zwiększa się w kolejnych fazach rozwoju, osiągając maksimum w ostatniej, czyli zmianie strategii. Ankietowane MŚP uznały natomiast, że *leasing*, podobnie jak dopłaty do oprocentowania kredytów, są najważniejsze w początkowych etapach rozwoju.

W każdej z tych faz uzyskały one taką samą ocenę. Na etapie przedsiębiorczości wewnętrznej zostały natomiast uznane za najmniej znaczące. Podobną ocenę, jak dopłaty do oprocentowania kredytów, otrzymały gwarancje. Zostały one jednak uznane za najważniejsze w fazie rozwoju. Najmniejsze znaczenie mają natomiast, tak jak wymienione przykłady, na etapie przedsiębiorczości wewnętrznej. Zauważa się również, że badane MŚP przyznały najczęściej nieco wyższe oceny instrumentom, które mają pomagać firmom z branży zaawansowanych technologii niż w przypadku pozostałych sektorów.

Tab. 4. Ocena znaczenia instrumentów finansowych ułatwiających dostęp do kapitału obcego (w skali 0–3)

Faza rozwoju przedsiębiorstwa	Wielkość firmy	Branża	Pożyczki/kredyty	Dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych	Gwarancje	Dopłaty do kosztów leasingu
Idea, pomysł	mikro	zaawansowane technologie	1,5	-	-	-
		pozostałe				
Zakładanie firmy/ rozpoczęcie działalności	mikro	zaawansowane technologie	1,7	1,7	1,6	2,0
		pozostałe			1,4	
Faza przedsiębiorcza	mikro, mała	zaawansowane technologie	1,8	1,7	1,4	2,0
		pozostałe	1,9		1,5	
Rozwój	mała, średnia	zaawansowane technologie	2,0	1,7	1,7	2,0
		pozostałe	1,9		1,7	
Przedsiębiorczość wewnętrzna	średnia	zaawansowane technologie	1,8	1,2	1,4	1,4
		pozostałe	1,5		1,3	
Nowe pomysły, zmiana strategii	średnia	zaawansowane technologie	2,2	1,6	1,5	1,7
		pozostałe	2,0		1,4	

Uwaga! Pogrubioną czcionką zaznaczono ocenę proponowanych instrumentów wspierania stosowanych w innych krajach UE.

Źródło: badania własne.

Wnioski

Dokonując analizy odpowiedzi udzielonych przez ankietowane MŚP, należy stwierdzić, że:

- Większość proponowanych instrumentów podatkowych, w tym te, które dotychczas stosowano w innych krajach UE, uzyskało w opinii ankietowanych MŚP dość wysoką ocenę. Rośnie ona wraz z kolejnymi fazami rozwoju. Wyjątkiem są zwolnienia z podatku VAT i podatku od nieruchomości, których znaczenie w miarę rozwoju przedsiębiorstwa maleje.
- Największe znaczenie dla ankietowanych firm mają dotacje na inwestycje i innowacje, które uzyskują dość wysoką ocenę. Nieco niższą uzyskały dotacje na doradztwo.
- Oceny uzyskane przez instrumenty ułatwiające dostęp do zewnętrznych źródeł kapitału własnego są dość zbliżone, lecz niewysokie. Ankietowane MŚP uznały więc, że odgrywają one mniejszą rolę niż wcześniej analizowane rozwiązania.
- Najwyższe oceny wśród instrumentów ułatwiających dostęp do kapitału obcego otrzymały pożyczki i kredyty oraz pomoc w zakresie *leasingu*, która dotychczas nie była oferowana w Polsce. Znaczenie tych pierwszych w kolejnych fazach rozwoju rośnie,

odwrotnie niż w przypadku *leasingu*. Trochę niższe oceny uzyskały dopłaty do oprocentowania kredytów i gwarancje.

Otrzymane wyniki mogą mieć istotne znaczenie dla decydentów w procesie dostosowania oferowanego wsparcia do rzeczywistych potrzeb MŚP. Na ich podstawie można określić zarówno intensywność, jak i rodzaj proponowanych finansowych instrumentów wsparcia.

dr Maciej Woźniak
Katedra Ekonomii, Finansów
i Zarządzania Środowiskiem
Wydział Zarządzania
Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie

^{*)} A. NEHRING, *Rozwój i konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2007, s. 164.

Summary

In the article it was presented evaluation of the financial support instruments significance for the small and medium sized-enterprises (SME). It was drawn the methodology of the research and the characteristics of the polled enterprises. The results of the survey was analyzed too. On the basis of the poll it was worked out importance of each support instruments for SME.